

ፖለቲካ

አብ ስዊስ ናይ ፖለቲካ ስልጣን አብ ሰለስተ ይኸፈል። መንግስቲ፡ ካንቶን(አባላት ሃገር)ን ምምሕዳር ከባቢን። ስዊሳዊያን አብ ግዜ ምርጫ አብ ፖለቲካዊ መድረኽ ይውስኑ።

ሃገረ ስዊስ

ሃገረ ስዊስ ካብ 1848 ኣትሒዛ ኔራ። ርእሲ ከተማኣ ከአ ቦርን ኢያ። ሓድነት ስዊስ አብ ብሔር፡ ሃይማኖትን ቋንቋን ዝተመሰረተ ኢዩ። ኩሎም ባህሉታት ብነጻ ድልየት ብሓባር ዝተጠርነፉ ኮይኖም፡ ሰብ " ሃገረ-ድልየት" (Willensnation) ኢሉ ይሰምዮ። ስዊስ ኣብ ዓለምለኸዊ ፖለቲካ ሻራ ዘይብላ ሃገር ኢያ።

ፈደራላዊ ስርዓት

አብ ስዊስ ኩለን ካንቶናትን ምምሕዳር ከባቢታትን ናይ ገዛእ ርእሰን መሰል ምውሳኔን ምምሕዳርን/ ርእሰ ውሳኔ/ምሕደራ/ ኣለወን። እዚ ከአ ፈደራላዊ ስርዓት ይበሃል። እተን 26 ካንቶናትን ልዕሊ 2000 ምምሕዳር ከባቢታትን ምሉእ መንግስታዊ ትሕተ-ቅርጺ ኣለወን። ካንቶን Basel-Landschaft ናይ ገዛእ ርእሳ ቅዋምን መንግስታዊ ምሕደራን፡ ባይቶን ቤት ፍርዲን ኣለዋ። ንብዙሓት መንግስታዊ ስርሓት ካንቶንን ምምሕዳር ከባቢታትን ሓላፍነት ይስከሙ። ኣብዚ ከም ኣብነት ናይ ትምህርቲ ስርዓት ካብ ካንቶን ናብ ካንቶን ሕግታቱ ይፈላለ። ኣብ ናይ ምሉእ ስዊስ ስርዓተ መንግስቲ ሕግታት እዚ ናይ ካንቶንን ናይ ምምሕዳር ከባቢን ሕግታት፡ ኣብ ዝምልከቶም ቦትታት ከም ቅቡላት ኮይኖም ይምዝገቡ። ምምሕዳር ከባቢታት ሓድሓደ ሕግታት ክገድፉ ይኸእሉ። ንምቁጽጻር ዕዮታት ካንቶንን ምምሕዳር ከባቢን ቀረጽ/ ግብሪ ልክዕ ከም መንግስቲ የኸፍሉ።

ምምኛራሕ ስልጣን

ስልጣን ኣብ ሓደ ንኸይጥቕለል ንኩሉ ክከፋፈልን ኣብ ሃገረ ስዊስን ኣብ ካንቶናትን ስልጣን ኣብ ሰለስተ ርእሰን ዝኸኣላ ኣካላት ይኸፈል። ንሳተን ከአ ሓጋጊ ኣካል፡ (gesetzgebende Gewalt), ፈጻሚ ኣካል (gesetzsausführende Gewalt) ፈራዲ ኣካልን (richterliche Gewalt) እዮም። ኣብ ካንቶን Basel-Landschaft ዝዚ ሓላፍነት እዞም ዝስዕቡ ሰብ-ስልጣን ይስከሙዎ።

- ሓጋጊ ኣካል/ Legislative/: Landrat (90 ኣባላት፡ ካብ ህዝቢ ኣብ ነብሲ ወክፍ 4 ዓመት ዝምረጹ)።
- ፈጻሚ ኣካል/ Exekutive/: ኣዛዚ ቤት ምክር / (Regierungsrat) (5 ኣባላት፡ ካብ ህዝቢ ኣብ ነብሲ ወክፍ 4 ዓመት ዝምረጹ)
- ፈራዲ ኣካል/ Judikative/ : ዝተፈላለዩ ቤት ፍርድታት ብደረጃ ወረዳን ካንቶንን ዝኸሙ ከምኡ ድማ ናይ ሲቪላዊ ቤት-ፍርድታት።

ምምሕዳር ከባቢታት ክአ ሓጋጊ/ Legislative/ (Gemeindeversammlung)ናይ ምምሕዳር ዋዕላ ወይ ናይ ባይቶ ዋዕላን (Gemeindeversammlung, Parlament) ፈጻሚ /Exekutive (ናይ ከተማ ወይ ምምሕዳር ከባቢ, Stadtrat, Gemeinderat) ኣለዎ። ብደረጃ ሃገር ሓጋጊ ኣካል ክልተ ክፋላት፡ ሃገራዊን ቆዋሚን ቤት-ምክር (National- und Ständerat) ኣለዎ። ሃገራዊ ርእሰ-ሃገር (7 ኣባላት) ቡንደስራት (Bundesrat) ይበሃሉ። ብሃገር ደረጃ : ዝተፈላለዩ ቤት-ፍርዲ ኣለዉ። ሃገራዊ ቤት-ፍርዲ፡ ከም ዝለዓለ ፈራዲ ኣካል ኩሉ ናይ ካንቶናት ውሳኔታት ናብኡ ይመሓላለፍ።

ዲሞክራሲያዊ መሰል

ስዊሳዊያን ናይ ድምጺ ምሃብን መሰልን ናይ ምምራጽ መሰልን አለዎም። ናይ ፖለቲካ መራሕቲ ብደረጃ ካንቶንን ብደረጃ ሃገርን ባዕሎም ምርጫ ከካይዱ ይኽእሉ። ብተወሳኺ ዜጋታት ስዊስ ኣብ ህዝባዊ ምድማጽ ንፖለቲካዊ ስርሓት ብምምሕዳር ከባቢ፡ ብካንቶን ብሃገር ደረጃ ይውስኑ(ቀጥታዊ ዲሞክራሲ)። ብተበግሶን ጎስጃስን ህዝቢ፡ ዜጋታት ስዊስ ናይ ገዛእ ርእሶም ርእይቶ ኣብ ምርጫ ከቕርቡ ይኽእሉ። ወጻኢተኛታት ኣብ ካንቶን Basel-Landschaft ዝነብሩ ናይ ምርጫ መሰል የብሎምን። ይኹን እምበር ናይ ገዛእ ርእሶም ርእይቶ ብምእካብ ጥርግን ናብ ሰብ-ስልጣን ስዊስ ክልእኩ ይከኣል። ብተወሳኺውን መብዛሕትኡ ግዜ ኣብ ቲኦክራሲያውያን ጉጅለታት ተገዳስነት ወይ ማሕበራት ናይ ምእታው ኣጋጣሚ ኣሎ።

መሰረታዊ መሰላት

ንመሰል ዝምልከት መሰረታዊ ሓረጎት ጽሑፍ ሕግታት ናይ ስዊስ ኣብ ሃገራዊ ቅዋም (Bundesverfassung) ተመዝጊቦም ይርከቡ። እቶም ቀንዲ ናይ መንግስት ቅዋም ኣቕዋም ዘለዉ፡ መሰረታዊ መሰላት፡ኣብ ናይ ኤውሮፓ ሰብአዊ መሰላት ውዕል (EMRK) ዝጸደቑ እዮም። እዚ እም ንህላወ ደቂ ሰባት (ንኣብነት ናይ ምንባር መሰል፡ መሰል ሓገዝ ኣብ ሓደገኛ ኩነታት)፡ ካብ መንግስታዊ ጸቕጢ ኣብ ልዕሊ ውልቀሰባት ወይ ጉጅለታት ካብ ናይ ብዙሓን ወገን ይከላኸሉ። እዚ እም ዋላ ሓደ ሰብ ብምኽንያት መበቐሉ፡ ዓሌቱ፡ ሃይማኖቱ ወይ ጾታኡ ወይ ብምኽንያት ጾታዊ ርክብ ከይንጸልን መሰሉ ከይገሃስን ይከላኸሉ። ግዳይ ዓሌታዊ ፍልልይ ዝኾኑ ሰባት ኣብ ካንቶን Basel-Landschaft ብነጻ ብዘይ ክፍሊት ናይ ምኽሪን ደገፍን ሓገዝ ይረኽቡ። ኣብ ስዊስ ናጽነት ሃይማኖት፡ ርእይቶ ምሃብን ናይ ጽሑፍ ምዝርጋሕን ዝተሓለወ ኢዩ።

ዝያዳ ሓበሬታ (ሊንክኣድራሻታት ብሮፕራት ቡለቲን)

www.hallo-baselland.ch/ti/canton-basel-landschaft/political-system